

першочерговим завданням медіації є досягнення угоди та примирення сторін.

1. *Bobrowicz M.* Mediacje gospodarcze – jak mediowaz i przekonywaz. – Bobrowicz M. – Warszawa, 2004. – S. 13-14. 2. *Rau A.* Peppet S. Processes of dispute resolution. The role of Lawyers. Third edition / A. Rau, T. Sherman. – New York, 2002. – P. 337. 3. *Kovach K.* Mediation. Principles and Practice. Third edition / Kovach K. – Saint Paul, 2004. – P. 15. 4. *Dispute Resolution and Lawyers*, Third edition / Riskin L.L., Westbrook J., Guthrie Ch., Heinsh T.J., Reuben R.C., Robbennolt J.K. – Paint Paul, 2006. – P. 191-192. 5. *Moore Ch. W.* The mediation process. Practical strategies for resolving conflicts, Third edition / Moore Ch. W. – San Francisco, 2003. – P. 15. 6. *Folberg J.* Resolving disputes. Theory, practice and law / Folberg J., Golann D., Kloppenberg L., Stipanowich T. – New York, 2005. – P. 223. 7. *Прутника Ю.Д.* Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.03 / Ю.Д. Притика. – К., 2006. – С. 12. 8. *Резнікова В.В.* Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів / В.В. Резнікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Юридичні науки. – Вип. 90. – К., 2012. – С. 14. 9. *Recommendation Rec(2002)10 on mediation in civil matters* [Електронний ресурс] // Сайт Ради Європи. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&Site=CM>. – Дата доступу: 12.06.2014. 10. *Directive 2008/52/EC Of The European Parliament and Of The Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters* [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:En:PDF>. – Дата доступу: 12.06.2014. 11. *Проект Закону України «Про медіацію» за реєстраційним номером 2425а від 26 червня 2013 р.* [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637 12. *Проект Закону України «Про медіацію» за реєстраційним номером 2425а-1 від 03 липня 2013 р.* [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47710 13. *Calkins R.M.* Mediation: a gentler way / R.M. Calkins // South Dakota Law Review. – 1996. – No 41. – P. 277. 14. *Black's Law Dictionary*. Seventh edition. – West Group, St. Paul, Minn. – 1999. – P. 996.

УДК 347.627.3

О. О. БІЛИК

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ

Досліджено правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя. Аналізується досвід зарубіжних країн та можливість розширення переліку цих наслідків в Сімейному кодексі України з метою удосконалення механізму регулювання відносин, пов'язаних з режимом окремого проживання подружжя.

Ключові слова: режим окремого проживання подружжя; сепарація; презумпція батьківства; спадкування.

Билик А.О. Правовые последствия установления режима раздельного проживания супругов

© БІЛИК Олександра Олегівна – аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Исследованы правовые последствия установления режима раздельного проживания супругов. Анализируется опыт зарубежных стран и возможность расширения перечня этих последствий в Семейном кодексе Украины с целью усовершенствования механизма регулирования отношений, связанных с режимом раздельного проживания супругов.

Ключевые слова: режим раздельного проживания супругов; сепарация; презумпция отцовства; наследование.

Bilyk Oleksandra. Legal consequences of spousal separate living regime establishment

The research deals with legal consequences of spousal separate living regime establishment. Experience of foreign countries and possibility of expanding the list of these consequences in the Family Code of Ukraine for the purpose of improving regulation mechanism of spousal separate living regime relations are analyzed.

Key words: spousal separate living regime; separation; presumption of paternity; inheritance.

Зі здобуттям незалежності одне з центральних місць в законотворчій діяльності займає розвиток законодавства в приватноправовій сфері, зокрема в галузі сімейного права: з'являються нові інститути, удосконалюються існуючі. Новелою правового регулювання сімейних відносин чинного Сімейного Кодексу України стала можливість застосування такого механізму збереження сім'ї та шлюбу, як режим окремого проживання подружжя (сепарація).

На жаль, правові наслідки даного режиму обмежуються двома пунктами, визначеними в ст. 120 СК¹, які лише поверхнево відображають ті зміни, яких зазнає життя подружжя, що перебуває у режимі окремого проживання.

Метою даної статті є докладний аналіз правових наслідків встановлення режиму окремого проживання та з'ясування можливостей їх розширення і вдосконалення в українському законодавстві на основі вивчення законодавства тих країн, де інститут окремого проживання подружжя (сепарація) давно застосовується і є відповідно врегульованим.

Наслідки режиму окремого проживання визначені досить лаконічно лише статтею 120 СК, хоча даний режим має значний вплив на права і обов'язки подружжя у різних сферах сімейного життя. Відповідно до чинної редакції ч. 2 ст. 120 СК, у разі встановлення режиму окремого проживання: 1) майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не вважається набутих у шлюб; 2) дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважається такою, що походить від її чоловіка. Первинна редакція цієї статті визначала третій наслідок, який втім було виключено на підставі Закону України «Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України» від 22.12.2006 р.² Цей наслідок полягав у тому, що дружина/чоловік міг усиновлювати дитину без згоди іншого з подружжя.

Кожен з цих наслідків потребує докладного аналізу.

Припинення презумпції права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу, є класичним і основним наслідком сепарації. Навіть

за відсутності режиму окремого проживання, встановленого у відповідному порядку, законодавець намагається захистити майнові права кожного з подружжя, надаючи суду можливість визнати особистою приватною власністю дружини, чоловіка майно, набуте нею, ним за час їхнього окремого проживання у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин (ч. 6 ст. 57 СК). Тобто в цій нормі можна побачити правовий наслідок фактичної сепарації.

Тривалий час основне значення сепарації полягало саме у легалізації окремого проживання подружжя, адже одним із законів тодішнього шлюбного права був обов'язок спільного сімейного проживання³. На сучасному етапі спільне проживання не є визначальною ознакою шлюбу, а тому, встановлюючи режим окремого проживання особи прагнуть захистити свої права, які часто зводяться до захисту майнових інтересів. Так, у рішенні Красилівського районного суду Хмельницької області від 11 лютого 2010 року було встановлено, що у подружжя склалися обставини, які перешкоджають їм проживати разом. Через постійні сварки, непорозуміння вони змушені проживати окремо. 24 листопада 2009 року відповідач залишив дружину з дітьми і проживає у своїх батьків. Щоб розібратися у своїх почуттях та відносинах їм необхідний час, проте позивачка не бажає, щоб придбане нею майно у цей період вважалось спільною сумісною власністю, тому просить встановити з відповідачем режим окремого проживання⁴.

Зарубіжний досвід також вказує на необхідність такого наслідку. Відповідно до Закону про сімейні відносини штату Нью-Йорк⁵, майном, набутим у шлюбі, вважається таке майно, що набуто під час шлюбу одним чи обома з подружжя до укладення сепараційної угоди чи порушення справи про розлучення чи встановлення сепарації в судовому порядку, якщо інше не передбачено договором між ними.

Встановлення режиму окремого проживання не означає, що подружжя взагалі не може спільно придбати майно. Наприклад, кожен із подружжя може вкласти власні кошти для купівлі квартири для проживання сім'ї, але у випадку виникнення між ними спору про розподіл спільно набутого під час шлюбу майна буде враховуватися режим окремого проживання подружжя, його строк. При вирішенні цієї справи суддя повинен керуватися нормами не Сімейного кодексу, згідно з якими дружина та чоловік мають рівні права на майно, а нормами Цивільного кодексу. Майно повинно розділитися пропорційно до внесених кожним із подружжя коштів⁶.

Проте не слід забувати, що режим окремого проживання не стосується тих прав та обов'язків, які виникли до його встановлення. Встановлення режиму сепарації не припиняє права спільної сумісної власності подружжя на майно, яке було набуто до цього. А це означає, що для розпорядження вказаним майном одним з подружжя є обов'язковою згода іншого з подружжя у випадках, встановлених у статті 65 СК⁷.

Наслідок припинення презумпції батьківства чоловіка матері дитини при встановленні сепарації теж не викликає подиву і часто зустрічається в

законодавстві зарубіжних країн. Хоча в літературі зазначається, що режим сепарації не звільняє від обов'язку дотримуватися шлюбної вірності⁸, законодавець, як України, так і зарубіжних країн, вважає необхідним обезпечити чоловіка від невірності дружини.

На думку Б.К. Левківського, п. 2 ч. 2 ст. 120 СК деякою мірою суперечить нормі ст.122 та ст. 133 СК. У ст. 122 СК зазначено, що дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя, у статті не передбачено застережень стосовно визнання батьківства під час встановленого режиму окремого проживання. На думку вченого, законодавцю варто було б передбачити такого роду застереження⁹.

Досить легко усунути наведену суперечність, розширивши ч. 2 ст. 122 СК. На нашу думку, можна запропонувати таку редакцію даної норми: «Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу, встановлення режиму окремого проживання подружжя або визнання його недійсним, походить від подружжя».

У ст. 133 СК «Запис подружжя батьками дитини» передбачено, що якщо дитина народилася у подружжя, дружина записується матір'ю, а чоловік – батьком. Як видно із норми статті 133 СК, застереження стосовно того, що чоловік не записується батьком дитини, якщо минуло десять місяців після встановлення режиму окремого проживання подружжя, також не передбачено¹⁰.

На підзаконному рівні дане питання регулюється п. 14 глави 1 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні¹¹: у разі встановлення у порядку, передбаченому чинним законодавством, режиму окремого проживання подружжя, дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважається такою, що походить від її чоловіка. У цьому випадку при пред'явленні дружиною копії рішення суду про встановлення для подружжя режиму окремого проживання державна реєстрація народження дитини проводиться за заявою матері в порядку, передбаченому пунктом 18 глави 1 розділу III, тобто у разі відсутності спільної заяви батьків, прізвище та громадянство батька дитини зазначається за прізвищем та громадянством матері, а власне ім'я та по-батькові – за вказівкою матері у заяві про державну реєстрацію народження. Графи актового запису про народження «Дата народження», «Місце проживання» в розділі «Відомості про батька» у цьому випадку не заповнюються.

Зарубіжне законодавство теж закріплює аналогічний наслідок. Так, ст. 116 ЦК Іспанії¹² регулює презумпцію батьківства у разі встановлення сепарації: діти, народжені після реєстрації шлюбу і до 300 днів після фактичної чи встановленої судом сепарації, вважаються такими, що походять від чоловіка матері. Аналогічна норма міститься в нормативних актах багатьох країн, з деякими уточненнями щодо строку.

Як уже згадувалося, на момент прийняття Сімейного кодексу встановлення режиму окремого проживання породжувало ще й наслідок можливості усиновлення дитини одним із подружжя без згоди іншого з подруж-

жя. Виключення даної норми було позитивно сприйняте українськими науковцями. В.І.Жилінкова зазначала, що в практичному плані достатньо важко було б увести усиновлення дитини особою, сімейний стан якої є досить невизначеним, а те, що режим окремого проживання подружжя є доказом саме невизначеності, не підлягає сумніву. Тому питання про всиновлення дитини навряд чи можна вважати актуальним для подружжя, яке перебуває в режимі окремого проживання¹³.

Можна погодитися, що за сучасного стану розвитку сімейного законодавства та суспільної думки в Україні, скасування наслідку, пов'язаного з усиновленням дитини без згоди іншого з подружжя, є виправданим, проте, аналізуючи зарубіжний досвід можна прийти до висновку, що такий наслідок заслуговує на існування. Його чітке закріплення можна знайти, зокрема в ст. 3.216 ЦК Литви¹⁴, у разі усиновлення дитини одним із подружжя згода іншого з подружжя не вимагається, якщо наявне рішення суду про встановлення режиму окремого проживання подружжя.

За загальним правилом, відповідно до ч. 1 ст. 120 СК, встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя, які встановлені Сімейним кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, встановлених шлюбним договором. Проте не всі науковці підходять до цього формулювання однозначно, зокрема існує думка, що дію шлюбного договору слід припинити на час дії режиму окремого проживання подружжя¹⁵. Дану пропозицію можна підтримати, спираючись на досвід зарубіжних країн. Зокрема, згідно з ЦК Литви, сепарація припиняє дію шлюбного договору, крім тих положень, які стосуються режиму сепарації (ст. 3.107 ЦК).

Також важливо погодитися з думкою науковців, які зазначають, що правові наслідки встановлення режиму окремого проживання взагалі не впливають на реалізацію прав та обов'язків батьків і дітей. Таку реалізацію ускладнює лише фізично роздільне проживання чоловіка та дружини¹⁶. Відповідно до ст. 92 ЦК Іспанії, сепарація, так само як і розлучення чи визнання шлюбу недійсним, не звільняє батьків від обов'язків щодо їхніх дітей. В українському законодавстві відображення цього принципу можна знайти в ч. 2 ст. 141 СК: розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини.

Цікавим є досвід тих країн, де при встановленні сепарації визначають винного у її встановленні. В таких випадках непоодинокі ситуації, коли для винного з подружжя діють більш жорсткі наслідки.

Керуючись зарубіжним досвідом, можливим видається дещо розширити правові наслідки встановлення сепарації в Україні. Перш за все, необхідним видається визначення порядку спадкування у разі встановлення режиму окремого проживання. У ЦК Польщі¹⁷ прямо передбачено, що до того з подружжя, хто пережив іншого, не застосовується спадкування за законом у разі встановлення режиму сепарації. Сепарація впливає також

на спадкові відносини за законодавством Іспанії: той з подружжя, хто пережив, у разі відсутності родичів по висхідній чи низхідній лінії, успадковує все майно померлого за умови, якщо не було фактичної чи судової сепарації. Втрата права на спадкування у разі встановленого режиму окремого проживання передбачена ЦК Литви. Відповідно до ст. 548 ЦК Італії¹⁸, той з подружжя, хто пережив, зберігає право спадкування, якщо його/її не було визнано винним у сепарації. Згідно з чинним законодавством Мальти¹⁹, той з подружжя, який є винним у встановленні сепарації на підставі подружньої зради чи безпідставного залишення одного з подружжя іншим щонайменше як на два роки, позбавляється передбаченого ЦК Мальти права спадкування чверті майна померлого, у разі наявності у останнього дітей чи інших нащадків.

В українській правовій доктрині заслуговує на увагу думка Л.В. Липець, яка зазначає, що дружина/чоловік у стані сепарації можуть бути спадкоємцем лише тієї частки майна, яку вони нажили разом. Що ж стосується тієї частки майна, яку кожен з них отримав, перебуваючи в режимі окремого проживання, той з подружжя, що пережив, є спадкоємцем другої черги, і успадковує її лише за відсутності спадкоємців першої черги (батьків та дітей). Оскільки закон, вирішуючи долю спадкового майна, керується принципом, що спадкове майно повинно відійти до осіб, які, по-перше, є найближчими родичами спадкодавця, а по-друге, допомагали спадкодавцю в набутті та утриманні цього майна, то дружина/чоловік у стані сепарації не є тією найближчою людиною спадкодавця, і навряд чи допомагав іншому набути власне майно. У вирішенні даного питання слід також враховувати тривалість як спільного, так і окремого проживання подружжя²⁰.

Врегулювання питань спадкування при встановленні режиму окремого проживання є тим більш актуальним у зв'язку з існуванням в Україні такої правової конструкції, як заповіт подружжя. Відповідно до ст. 1243 ЦК України²¹, подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. У разі складення спільного заповіту частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до іншого з подружжя, який його пережив. У разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. Виходячи з суті даного заповіту, він діє лише на час існування між особами шлюбних зв'язків, тобто поки особи вважаються подружжям. На підтвердження цієї думки можна навести п.18 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про спадкування»²²: розірвання шлюбу припиняє статус подружжя, а недійсність шлюбу (визнання шлюбу недійсним) анулює статус подружжя. У зв'язку з цим розірвання шлюбу чи визнання шлюбу недійсним після складення заповіту подружжя позбавляє цей заповіт юридичного значення без пред'явлення відповідного позову. У цьому разі спадкування відбувається на загальних підставах.

Тому, у випадку сприйняття законодавцем необхідності врегулювання порядку спадкування у разі встановлення сепарації, важливим є вирішення питання: чи продовжує діяти заповіт подружжя у разі встановлення режиму окремого проживання? На нашу думку, оскільки режим окремого проживання не припиняє статусу подружжя, спільний заповіт подружжя не може втрачати чинність у зв'язку з встановленням режиму окремого проживання. Проте досить недоречно застосовувати таку конструкцію у разі виникнення обставин, які стали підставою для встановлення сепарації. У такій ситуації суд може вимагати у подружжя чи в одного з них при зверненні до суду надання відомостей про наявність чи відсутність складеного заповіту подружжя, і, у разі його наявності, зобов'язати сторони визначитись: бажають вони обоє або одна з них відмовитися від спільного заповіту за даних обставин чи ні. Оскільки відповідно до ст. 1243 ЦК, за життя дружини та чоловіка кожен з них має право відмовитися від спільного заповіту, нотаріально посвідчивши таку відмову, проблем з застосуванням такого порядку не виникне навіть у разі подачі позову лише одним із подружжя.

Аналізуючи правові наслідки встановлення режиму окремого проживання, можна зустріти такі, які не є типовими, але наявні в законодавствах зарубіжних країн і заслуговують на дослідження. Так, ст. 62 ЦК Мальти передбачає право дружини повернути собі дівоче прізвище чи прізвище свого попереднього чоловіка, який помер, при встановленні сепарації, у той же час чоловік має право вимагати заборони продовження використання дружиною його прізвища після встановлення сепарації, якщо таке використання може заподіяти шкоду чоловікові.

Отже, проаналізувавши чинне законодавство України і зарубіжних країн, а також наукову літературу, можна прийти до наступних висновків. По-перше, наявні в чинному українському законодавстві наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя відповідають досвіду зарубіжних країн і є актуальними на сучасному етапі розвитку сімейного права в Україні. По-друге, потребують певного уточнення норми, пов'язанні з визначенням походження і державної реєстрації народження дитини, батьки якої перебувають у режимі окремого проживання, для узгодження їх з таким наслідком сепарації, як припинення презумпції батьківства чоловіка матері після спливу десяти місяців. По-третє, не викликає сумнівів необхідність врегулювання спадкування прав та обов'язків померлого тим з подружжя, хто пережив. Найбільш правильним варіантом вирішення цього питання, буде можливість спадкування тим з подружжя, що пережив, відповідної частини лише того майна, яке подружжя нажило до встановлення режиму окремого проживання.

1. *Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. із змінами та доповненнями* // ВВР України. – 2002. – № 21-22. – Ст.135. 2. *Закон України «Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України» від 22.12.2006 р.* // ВВР України. – 2007. – № 10. – Ст. 87. 3. *Аблятінова Н.А.* Сепарація як крок до розірвання шлюбу / Н.А. Аблятінова // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. –

№ 3. – С. 115. **4.** *Рішення* Красилівського районного суду Хмельницької області від 11 лютого 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/12364388>. **5.** *Domestic Relations Law of New York state.* – Режим доступу: <http://public.leginfo.state.ny.us/lawsseaf.cgi?querytype=laws+&querydata=@lldom+&list=law+&browser=browser+&token=52315495+&target=view>. **6.** *Глиняна К. М.* Правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України: дис... канд. юрид. наук / Глиняна К.М.: 12.00.03 / Одеська національна юридична академія. – О., 2006. – С. 84. **7.** *Ромовська З.В.* Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар. – [3-тє вид., перероб. і доп.] / Ромовська З.В. – К.: Правова єдність, 2009. – С. 186. **8.** *Clint Bennetti.* The Aims of the Law of Marital Separation in Context (Thesis submitted in partial fulfillment of the degree of LL.D) / University of Malta. – May 2010. – P. 32. **9.** *Левківський Б.К.* Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї: дис. ... канд. юрид. наук / Левківський Б.К.: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – С. 80. **10.** *Левківський Б.К.* Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї: дис. ... канд. юрид. наук / Левківський Б.К.: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – С. 80. **11.** *Правила* державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. (у ред. наказу Міністерства юстиції України від 24.12.2010), із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00/conv/print1404395659458533>. **12.** *Spanish Civil code (approved by Royal Decree of 24 July 1889).* – Edition of 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=221320. **13.** *Жилинкова И.В.* Расторжение брака / Жилинкова И.В. – Х.: Ксилон, 2007. – С. 96. **14.** *Civil Code of the Republic of Lithuania.* – 18 July 2000 No VIII-1864 Vilnius. – (Last amended on 12 April 2011 No XI-1312) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=202048. **15.** *Липець Л.В.* Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом та договором [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Липець Л.В.; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2009. – С.157. **16.** *Лежнева Т.М.* Поняття та зміст режиму окремого проживання подружжя / Т.М. Лежнева, С.В. Черноп'ятов // *Право і суспільство.* – 2010. – № 6. – С. 120. **17.** *Kodeks cywilny. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Brzmienie od 23 stycznia 2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.lego.pl/prawo/kodeks-cywilny-z-dnia-23-kwietnia-1964-r/>. **18.** *Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262).* – Agg. al 18.02.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34794>. **19.** *Civil Code of Malta.* – Last amended as of 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8580&l=1>. **20.** *Липець Л.В.* Цит. праця. – С.155. **21.** *Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. із змінами та доповненнями* // ВВР України. –2003. – №№ 40-44. – Ст.356. **22.** *Постанова* Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» № 7 від 30.05.2008 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.